

Stopnja brezposelnosti

Stopnja brezposelnosti je eden osnovnih kazalcev, ki meri usklajenost med ponudbo in povpraševanjem na trgu delovne sile in hkrati najbolj sintetični kazalec obsega socialnih problemov, ki jih povzročajo strukturne neusklajenosti na tem trgu.

S prilagajanjem gospodarstva tržnim zakonitostim in novim lastninskim razmerjem v začetku devetdesetih let je postala brezposelnost eden največjih ekonomskih in socialnih problemov. Za začetno obdobje tranzicije, ki je prizadelo zlasti težko industrijo, je bila značilna večja brezposelnost moških, od leta 1997 dalje pa večja brezposelnost žensk. Z oživljanjem gospodarske rasti po letu 1993 se je nekoliko znižala le stopnja **anketne brezposelnosti**. Število brezposelnih, kot ga zaznavajo ankete o delovni sili, se je v obdobju 1995-2000 gibalo na ravni okrog 70 tisoč, stopnja anketne brezposelnosti pa med 7 in 8%. Šele v letu 2001 se je povprečno število brezposelnih znižalo na 63 tisoč, povprečna stopnja brezposelnosti pa na 6.4%. Brezposelnost, merjena po mednarodni metodologiji, je v Sloveniji od leta 1998 dalje nekoliko višja od povprečja OECD, vendar že ves čas, odkar jo merimo, nižja od povprečja EU.

Število registriranih brezposelnih se je v obdobju 1993-1998 gibalo na ravni okrog 125 tisoč, stopnja registrirane brezposelnosti pa med 14 in 14.5%. Od leta 1999 dalje se tako število kot stopnja registrirane brezposelnosti že tretje leto znižujeta. V letu 2001 je povprečna letna stopnja padla na 11.6%, število pa na nekaj manj kot 102 tisoč. Vendar zniževanje števila registriranih brezposelnih oseb še ne pomeni, da se znižujejo tudi **prilivi v brezposelnost**. Nasprotno, že tretje leto se povečujeta tako priliv iskalcev prve zaposlitve kot priliv oseb, ki so izgubile delo, neposredni odliv brezposelnih oseb v zaposlitev pa se zmanjšuje. Močno se povečujejo črtanja iz evidence zaradi drugih razlogov, med katerimi prevladuje črtanje zaradi nezglašanja na zavodih za zaposlovanje, visok pa je tudi delež izpisa po lastni volji, kar oboje lahko tudi pomeni, da si je brezposelna oseba našla zaposlitev sama. Med **razlogi za izgubo zaposlitve** sta najpomembnejša izguba dela za določen čas (skoraj 50%) in prekinitev delovnega razmerja po lastni volji (okrog 15%), ki pa je v marsikaterem primeru le skrita, že vnaprej dogovorjena oblika prekinitve delovnega razmerja po določenem času ali ob določenih pogojih. Izgube zaposlitve zaradi stečaja, presežkov ter prekinitve ali opustitve zaposlitve v javnih delih so bile v zadnjih treh letih manj pomembne in približno stabilne. Osnovni **vzrok za počasno zmanjševanje registrirane brezposelnosti** v Sloveniji je na eni strani visoka strukturna brezposelnost, ki se le počasi zmanjšuje, do nje pa je prišlo z odpuščanjem presežnih, večinoma starejših ali nezadostno izobraženih delavcev. Na drugi strani je vzrok nezmanjšanih prilivov v brezposelnost zaposlovanje za določen čas, s katerim se delodajalci izogibajo visokim stroškom odpuščanja ter tako prenašajo del poslovnega rizika na zaposlene.

Znižanje brezposelnosti, tako anketne kot registrirane, je eden osnovnih socialnih **ciljev SGRS**, možno pa bi bilo le ob rasti zaposlovanja, ki bi bila višja kot 1% letno. Gospodarske razmere so v letu 2001 še dopuščale pozitivno rast zaposlovanja (s stopnjo rasti 1.4% letno), predvsem na račun nižje rasti produktivnosti. Ker je visoka rast produktivnosti eden od pogojev vzdrževanja konkurenčnosti slovenskega gospodarstva na tujih trgih, bo rast zaposlenosti tudi v bodoče možna le ob dovolj visoki stopnji gospodarske rasti. Ukrepi, ki bi zmanjševali brezposelnost, so v prvi vrsti tisti, ki bodo pospeševali gospodarsko rast. Neposredni ukrepi na trgu dela (aktivna politika zaposlovanja) pa naj bi predvsem prilagajali strukturo ponudbe delovne sile predvidenim potrebam. Ker je Slovenija majhno gospodarstvo z visoko stopnjo odprtosti, je učinek

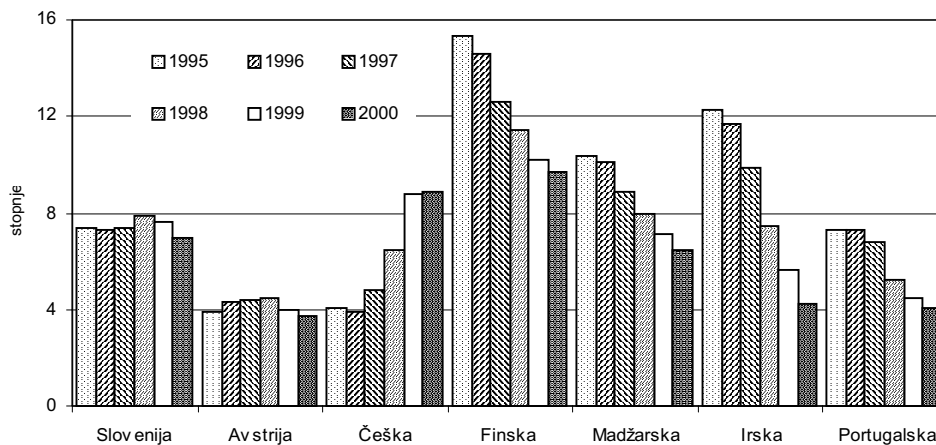
široke palete ukrepov, ki se izvajajo v okviru aktivne politike zaposlovanja, lahko bolj v blažitvi negativnih posledic zaostrenih razmer na trgu dela kot v spodbujanju zaposlovanja. Kot kažejo izkušnje iz drugih manjših držav (Irska, Finska, Avstrija), je pomembno, da pri kreiranju politik, ki vplivajo na zmanjševanje brezposelnosti, aktivno sodelujejo vsi trije socialni partnerji: poleg države tudi delodajalci in sindikati.

Tabela: Stopnja brezposelnosti v Sloveniji, EU in OECD v obdobju 1995-2000

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Stopnja anketne brezposelnosti (Slovenija)						
- skupaj	7.4	7.3	7.4	7.9	7.6	7.0
- moški	7.7	7.5	7.1	7.7	7.3	6.8
- ženske	7.0	7.0	7.6	8.1	7.9	7.3
EU	10.7	10.8	10.6	9.9	9.1	8.2
OECD	7.7	7.7	7.4	7.1	6.8	6.4
Stopnja registrirane brezposelnosti (Slovenija)						
- skupaj	13.9	13.9	14.4	14.5	13.6	12.2
- moški	14.1	13.7	13.6	13.4	12.4	11.1
- ženske	13.7	14.0	15.3	15.7	15.0	13.5

Vir: SURS, OECD.

Slika: Mednarodna primerjava stopenj brezposelnosti za izbrane države

Vir: OECD, SURS.